

AZƏRBAYCANDA SAHİBKARLIĞIN İNKİŞAFININ PRIORİTET İSTİQAMƏTLƏRİ

Məqalədə Azərbaycanla sahibkarlıq strategiyasının əsas istiqamətləri və müasir təzahür formaları, innovativ sahibkarlığın formalaşmasının əsas inkişaf meyilləri şərh olunur. Sənaye sahələrinin inkişafının prioritet istiqamətləri, regional sahibkarlığın tarazlı inkişafına təsir edən amillər və onların fərqləndirici xüsusiyyətləri araşdırılır.

Müasir dövrdə Azərbaycanda sahibkarlıq strategiyası dövlətin iqtisadi siyasətinin ana xəttini təşkil edir. Ölkədə sahibkarlıq strategiyasının əsası ümummilli lider Heydər Əliyev tərəfindən müəyyən edilmiş və məqsədyönlü siyasət nəticəsində ölkədə bazar iqtisadiyyatı prinsiplərinə əsaslanan milli iqtisadiyyatın formalaşmasına yol açılmışdır. Ardıcıl surətdə həyata keçirilən iqtisadi islahatlar ölkədə sahibkarlığın davamlı inkişafına əlverişli zəmin yaratmışdır. Belə ki, bu islahatlar nəticəsində ölkədə sahibkarlıq fəaliyyətinin, o cümlədən sahibkarlığın inkişafına dövlət himayəsinin gücləndirilməsi, sahibkarlığın inkişafına mane olan müdaxilələrin qarşısının alınması, dövlət əmlakının özəlləşdirilməsinin sürətləndirilməsi, lisenziya verilən fəaliyyət növlərinin sayının optimallaşdırılması və bu kimi digər vacib məsələlərin tənzimlənməsi ilə əlaqədar mütərəqqi hüquqi-normativ baza, institusional və iqtisadi mexanizmlər yaradılmışdır. Ölkədə həyata keçirilmiş geniş miqyaslı iqtisadi islahatlar nəticəsində Azərbaycanda sahibkarlar təbəqəsi formalaşmışdır. Hazırda özəl sektorun ümumi daxili məhsulda payı 81,9%, vergi daxilolmalarında 70,4%, məşğulluqda 73,4% təşkil edir [5, s.1].

Ölkədə sahibkarlığın inkişafı məqsədilə biznes mühitinin daim yaxşılaşdırılması, bu sahədə qanunvericilik bazasının təkmilləşdirilməsi, yerli və xarici investisiyaların, müasir texnologiyaların, idarəetmə təcrübəsinin cəlb edilməsi və bu yolla yüksək keyfiyyətli, rəqabət qabiliyyətli məhsulların istehsal edilməsi Azərbaycan Respublikası Prezidentinin müəyyən etdiyi iqtisadi inkişaf strategiyasının prioritetlərindəndir.

Bu sahədə həyata keçirilən dövlət siyasəti növbəti mərhələdə də biznes və sahibkarlıq mühitinin daha da yaxşılaşdırılmasına, dövlət himayəsinin təkmilləşdirilməsinə, dövlət-sahibkar münasibətlərinin inkişaf etdirilməsinə, bazar iqtisadiyyatının tələblərinə uyğun yeni təsisatların yaradılmasına və onların səmərəli fəaliyyətinin təmin edilməsinə yönəldiləcəkdir.

Gələcək dövr üçün sahibkarlığın inkişafı sahəsində dövlət siyasətinin aşağıdakı prioritet istiqamətlər üzrə həyata keçirilməsi nəzərdə tutulur:

- Sahibkarlıq fəaliyyəti sahəsində dövlət tənzimlənməsinin səmərəliliyinin artırılması;
- Lisenziyalar və icazələr sisteminin daha da təkmilləşdirilməsi;
- Sahibkarlığın, xüsusilə regional sahibkarlığın maliyyə təminatının təkmilləşdirilməsi və alternativ maliyyə mənbələrinin aşkar olunması;
- Kiçik və orta sahibkarların maliyyələşmə imkanlarının daha da genişləndirilməsi;
- Yeni fəaliyyətə başlayan sahibkarlara dəstək göstərilməsi;
- Aparıcı sahələrdə sahibkarlığın inkişafına yönəldilmiş təşkilati-iqtisadi tədbirlərin əhatə dairəsinin genişləndirilməsi;
- Ölkənin ixrac potensialının artırılması məqsədilə rəqabətqabiliyyətli məhsulların istehsalına daha çox diqqət yetirilməsi və xarici bazarlarda onların mövqelərinin möhkəmləndirilməsi;
- Ölkədə innovativ sahibkarlığın inkişafının daha da genişləndirilməsi və bu sferaya dövlət tərəfindən maliyyə dəstəyi edilməsi;
- Sənaye istehsalı sahəsində sahibkarlıq fəaliyyətinin inkişafına daha çox diqqət yetirilməsi;

- İstehsal sahibkarlığının dəstəklənməsi məqsədilə dünya praktikasında tanınmış modellərdən istifadə olunması, xüsusilə, sənaye parkları, sənaye məhəllələri, biznes-inkubatorlar və s. yaradılmasına işlərinin davam etdirilməsi;

- Kiçik və orta sahibkarlığın dəstəklənməsi məqsədilə təsərrüfat subyektləri arasında əlaqələrin genişləndirilməsi;

- Sahibkarlıq subyektlərinə əlverişli biznes mühitinin yaradılması və həmin imkanlardan istifadə olunması;

- Dövlət-sahibkar münasibətlərinin ardıcıl olaraq təkmilləşdirilməsi;

- Kiçik və orta sahibkarların ixrac imkanlarının genişləndirilməsi məqsədilə mütəmadi olaraq tədbirlərin keçirilməsinə diqqət yetirilməsi;

- Ölkədə sahibkarlığın məsləhət, informasiya təminatı və kadr hazırlığı sisteminin təkmilləşdirilməsi;

- Sahibkarlığın istehsal, bazar və sosial infrastruktur sisteminin yaxşılaşdırılması, o cümlədən, müasir bazar infrastrukturunun (maliyyə, bank və sığorta sisteminin, lizinq, franşayzinq kimi xidmətlərin) imkanlarından istifadə olunması [2, s.8-10].

Yaxın perspektivdə Sahibkarlığa Kömək Milli Fondu tərəfindən sahibkarlığın inkişafına dövlət dəstəyi sahəsində həyata keçiriləcək prioritetlər aşağıdakılardan ibarətdir:

- Qeyri-neft sektorunun şaxələndirilməsi və onun potensialından səmərəli istifadə olunması;

- İqtisadiyyatın prioritet sahələrində sahibkarlığın inkişafına daha çox üstünlük verilməsi;

- Qeyri-neft ixracın şaxələndirilməsi və artırılması ilə bağlı tədbirlərə maliyyə dəstəyinin göstərilməsi;

- Respublikanın dağ və dağətəyi rayonlarında, sərhəd və cəbhə bölgələrində, məcburi köçkün qəsəbələrində fermerlərin güzəştli kreditlərə olan ehtiyacına daha çox diqqət yetirilməsi;

- Sahibkarlığın inkişafının stimullaşdırılması tədbirlərinin davam etdirilməsi.

Azərbaycanın uzunmüddətli dövrdə dayanıqlı və tarazlı inkişafının təmin olunmasında iqtisadiyyata yönəldilmiş investisiyaların xüsusi rolu vardır. Bu məqsədlə investisiya mühitinin yaxşılaşdırılması aşağıda qeyd olunan vəzifələrdən daha çox asılıdır:

- Mülkiyyətin formasından asılı olmayaraq bütün investorlar üçün daha əlverişli rəqabət mühitinin yaradılmasına;

- Azərbaycanda xarici investisiyaların cəlb edilişinin artırılması;

- Xüsusi mülkiyyətə əsaslanan təsərrüfat subyektlərinin dövlət tərəfindən müdafiə olunması;

- İnvestisiya obyektlərinin seçimi və təhlili məqsədi ilə onların məlumatlandırılması sisteminin təkmilləşdirilməsi;

- İnvestisiyaların əsasən qeyri-neft sektorunun və regionların inkişafına yönəldilməsi;

- Dövlətin regional investisiya siyasətinin təkmilləşdirilməsi;

- Ölkədə dövlətin investisiya siyasətinin sosial istiqamətinin daha da gücləndirilməsi;

- Ölkənin iqtisadi təhlükəsizliyinin milli iqtisadi mənafeələrə uyğunlaşdırılması;

- Texnologiyaların və nanotexnologiyaların inkişafına investisiyaların cəlb olunması;

- Elm tutumlu investisiyalarının genişləndirilməsi;

- Ölkədə yaradılacaq sənaye parklarına yönəldilən investisiyaların həcmi artırılması.

Qeyri-neft sektorunun inkişaf etdirilməsi Azərbaycan iqtisadiyyatının dayanıqlı inkişafının təmin olunması istiqamətində dövlət siyasətinin əsas prioritetidir. Qeyri-neft sənayesi sahəsində həyata keçirilən şaxələndirmə tədbirləri, investisiya mühitinin daha da yaxşılaşdırılması, sahibkarlığın inkişafı, bu sahə üzrə rəqabətqabiliyyətli yeni sahələrin müəyyənləşdirilməsi, eləcə də xarici ticarətin strukturunun təkmilləşdirilməsi strateji istiqamətlərdən biridir. Aparılan təhlillər göstərir ki, son illərdə ölkə iqtisadiyyatında həyata keçirilən islahatlar və düşünülmüş iqtisadi siyasət nəticəsində qeyri-neft sənayesinin inkişafı və onun ixracının genişləndirilməsi sahəsində ciddi nailiyyətlər əldə edilmişdir. Bu inkişafın davamlılığının təmin edilməsi, dünya iqtisadiyyatına inteqrasiya prosesində ölkə iqtisadiyyatının rəqabətqabiliyyətliliyinin artırılması və ölkənin uzunmüddətli inkişaf strategiyasına uyğun olaraq qeyri-neft sahələrinin daha da inkişaf etdirilməsi məqsədilə müvafiq tədbirlər

sistemi davam etdirilir. Ölkənin qeyri-neft sənayesi üzrə dünya bazarında rəqabətqabiliyyətli yeni sahələrin inkişafı, həmçinin müqayisəli üstünlüklərə malik olan qeyri-neft sənayesi məhsullarının istehsalının stimullaşdırılması istiqamətində dövlət dəstəyi daha da gücləndirilir. Özəl sektorun iştirakı ilə son məhsul istehsalına qədər texnoloji zəncir qurulmalı və qeyri-neft sənayesinin ixrac potensialı gücləndirilməlidir.

“Azərbaycan Respublikasında sənayenin inkişafına dair 2015-2020-ci illər üçün Dövlət Proqramı”na uyğun olaraq sənayenin modernləşdirilməsi və strukturunun təkmilləşdirilməsi, qeyri-neft sənayesinin ixrac potensialının artırılması, enerjiden səmərəli istifadə edən, yüksək əlavə dəyər yaradan rəqabətqabiliyyətli sənaye istehsalının genişləndirilməsi, elmtutumlu və innovativ istehsalın genişləndirilməsi və yeni istehsal sahələri üçün ixtisaslı kadrların hazırlanması xüsusi rola malikdir.

Sənaye siyasətinin əsas istiqamətləri kimi sənayenin rəqabət qabiliyyətinin artırılması və potensialının gücləndirilməsi, sənaye müəssisələrinin fəaliyyətinin dəstəklənməsi, sənaye zonaları və klasterlərinin qurulması və sənayenin kadr potensialının və elmi təminatının gücləndirilməsi mühüm əhəmiyyət kəsb edir.

Sənayedə strateji struktur siyasətinin aparılması istehsalın texniki cəhətdən modernləşdirilməsinə, regionlararası təsərrüfat əlaqələrinin təkmilləşdirilməsinə və yeni sənaye komplekslərinin və sənaye klasterlərinin yaradılmasının stimullaşdırılmasına yönəldiləcəkdir. Eləcə də, struktur siyasəti çərçivəsində daxili bazarın tələbatını ödəyən və ixracı mümkün olan innovasiya əsaslı məhsul və texnologiyaların yaradılmasına üstünlük verilməlidir.

Gələcək dövrdə prioritet, dayanıqlı artım potensialına malik olan sahələrin inkişafının dövlət dəstəklənməsinə xüsusi diqqət yetirilməlidir. Onlara aşağıdakıları aid etmək olar:

- sənaye sahəsində qəbul edilən bütün proqram və konsepsiyalarda yüksək texnoloji və elmtutumlu istehsal sahələrinin inkişafının dəstəklənməsi;
- müəssisələrin texniki-texnoloji cəhətdən yenidən qurulması, müasir idarəetmə metodlarının tətbiqi ilə bağlı işlərin davam etdirilməsi;
- idxalı əvəz edəcək və ixrac yönümlü məhsulların istehsalının stimullaşdırılması;
- müqayisəli üstünlüyə malik olan və rəqabətə davamlı sənaye məhsulları istehsalının genişləndirilməsi;
- sənaye sahələrində fəaliyyət göstərən müəssisələrdə beynəlxalq standartların tətbiqinə nail olunması;
- sənaye klasterlərinin və müasir tipli sənaye komplekslərinin, sənaye parklarının yaradılması, hərtərəfli dəstəklənməsi;
- iqtisadi rayonlar üzrə sənaye infrastrukturunun genişləndirilməsi istiqamətində tədbirlərin həyata keçirilməsi;
- investisiya-innovasiya proseslərinin yeni texnologiyalara tətbiqinin stimullaşdırılması;
- investisiya mənbələrinin müəyyənləşdirilməsi və səmərəliliyinin artırılması istiqamətində işlərin davam etdirilməsi;
- sənayenin inkişaf tempinin və əmək məhsuldarlığının yüksəldilməsinin prioritetliyinin təmin edilməsi.

Ölkə iqtisadiyyatının qeyri-neft sənayesinin əsas sahələrindən biri olan kimya sənayesinin inkişaf etdirilməsi və ortamüddətli dövrdə onun potensialından səmərəli istifadə olunması prioritet üstünlüyə malikdir. Bu baxımdan qarşıda duran vəzifələrə aşağıdakıları aid etmək olar:

- kimya sənayesinin sahə və ərazi strukturunun təkmilləşdirilməsi;
- Sumqayıt Kimya Sənaye Parkının fəaliyyətinin genişləndirilməsi istiqamətində işlərin davam etdirilməsi;
- istehsal olunan məhsulların çeşidinin təkmilləşdirilməsi;
- məhsul istehsalının həcmnin artırılması, həmçinin fəaliyyətdə olan müəssisələrin yenidən qurulması;
- kimya sənayesi müəssisələrində enerji istehlakının azaldılması;

Bunlarla yanaşı, maşınqayırma sənayesinin inkişafının sürətləndirilməsi, istehsal olunan məhsulların xarici bazarlara çıxarılmasının və rəqabətədavamlılığının təmin edilməsi məqsədilə aşağıdakı kompleks tədbirlərin həyata keçirilməsi nəzərdə tutulur:

- maşınqayırma sənayesinin müasir texnologiyalarla təmin edilməsi;
- bu sahəyə müasir sertifikatlaşdırma və standartlaşdırma qaydalarının tətbiq olunması;
- maşınqayırma sənayesinin ekoloji standartlaşma sisteminin tətbiq edilməsi;
- elmi-texniki potensialdan səmərəli istifadənin təkmilləşdirilməsi [3, s.8-12].

Açar sözlər: sahibkarlıq, innovativ sahibkarlıq, regional sahibkarlıq

İstifadə edilmiş ədəbiyyat

1. “Azərbaycan 2020: gələcəyə baxış, inkişaf konsepsiyası” Azərbaycan qəzeti, 5 dekabr 2012-ci il.
2. Azərbaycan Respublikası regionlarının 2014-2018-ci illərdə sosial-iqtisadi inkişafı Dövlət Proqramı. Bakı: 27 fevral 2014-cü il
3. Azərbaycan Respublikasında Sənayenin inkişafına dair 2015-2020-ci illər üçün Dövlət Proqramının layihəsi. Bakı: 1 mart 2014-cü il
4. Azərbaycan Respublikası regionlarının 2014-2018-ci illərdə sosial-iqtisadi inkişafı Dövlət Proqramının birinci ilinin yekunlarına həsr olunmuş konfransda prezident İ.H.Əliyevin nitqi. 27 yanvar 2015-ci il
5. Nazirlər Kabinetinin 2013-cü ilinin sosial-iqtisadi inkişafının yekunları və 2014-cü ildə qarşıda duran vəzifələrə həsr olunmuş iclasda prezident İ.H.Əliyevin nitqi. Bakı: 15 yanvar 2014-cü il

Кутанс Сарыев

ПРИОРИТЕТНЫЕ НАПРАВЛЕНИЯ РАЗВИТИЯ ПРЕДПРИНИМАТЕЛЬСТВА В АЗЕРБАЙДЖАНЕ

В статье рассматриваются основные направления и современные формы проявления стратегии предпринимательства в Азербайджане, в частности тенденции развития инновационного предпринимательства. В статье исследуются приоритетные направления развития отраслей промышленности, анализируются факторы, влияющие на сбалансированное развитие регионального предпринимательства и их отличительные особенности.

Ключевые слова: предпринимательство, промышленность, инновативное предпринимательство, региональное предпринимательство

Kutais Sariyev

PRIORITY DIRECTIONS OF DEVELOPMENT OF ENTREPRENEURSHIP IN AZERBAIJAN

Summary

The main directions and modern forms of entrepreneurial strategy in Azerbaijan, the main development trends in the formation of innovative entrepreneurship are analyzed in the article. The priority directions of development of the industry, the factors influencing on the balanced development of regional entrepreneurship and their distinctive features are investigated in the article.

Keywords: entrepreneurship, industry, innovative entrepreneurship, regional entrepreneurship